

Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK**

ÖZ

Çalışma anonim şirketlerde Uyum'a odaklanmaktadır. Yazarın Türkçe'ye “Uyum” olarak çevirdiği Compliance kavramı, anonim şirketlerde, hem şirket ve çalışanlarının hukuka uygun davranmasını sağlamayı, hem de hukuka aykırı şirket faaliyetlerini önlemeyi amaçlayan bir işlevi ifade etmektedir. Yazar, şirketlerde geçmişe yönelik yerine getirilen denetimin Uyum bakımından yeterli olmadığını ifade ederek mevzuatta gerekli düzeltmelerin yapılmasını önermektedir. Uyum üzerine Türk anonim şirketler hukukundaki ilk çalışma olan eserin şirketler hukuku literatüründe önemli bir yere sahip olacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *compliance, uyum, anonim şirketler hukuku.*

ABSTRACT

The study focuses on Compliance in joint stock companies. The concept of Compliance, translated into Turkish by the author as “Uyum”, refers to a function that aims to ensure that the company and its employees act in accordance with the law and prevent their unlawful corporate activities. The author states that the retrospective audit in companies is not sufficient to comply with the law and suggests the necessary amendments in the legislation. The work, which is the first study in Turkish joint stock company law on compliance, will have an important place in the corporate law literature.

Keywords: *compliance, joint stock company law.*

* (Kitap Analizi, Geliş Tarihi: 27.12.2020 / Kabul Tarihi: 29.12.2020).

** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, (hbozgeyik@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9974-7459).

Amerika Birleşik Devletleri'nde *Enron*, *Arthur Andersen* gibi dev şirketlerde 2002 yılında skandallar meydana gelmiş, yapılan araştırmalarda şirketlerin hukuka aykırı faaliyetlerinin dünya genelinde arttığı tespit edilmiştir.

“Uyum” (*Compliance*), uygulamada şirket ve çalışanlarının hukuka uygun davranmasını sağlamak, hukuka aykırı şirket faaliyetlerini önlemek, hukuka aykırılığı açığa çıkarmak ve yaptırıma bağlamak amacıyla şirket içerisinde gözetimin yapılması gerektiğine yönelik bir kavram olarak uluslararası alanda gün geçtikçe daha çok dikkat çekmektedir.

Yabancı literatürde *Uyum* üzerine yapılan çalışmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Yakın zamana kadar şirketler hukuku açısından *Uyum* üzerinde ülkemiz hukuk literatüründe monografik bir çalışma yapılmamıştır. *Tuğçe Nimet Yaşar*'ın doktora tezine dayanan “Anonim Şirketler Hukukunda ‘Uyum’ (*Compliance*)” adlı eseri bu eksikliği dolduracak niteliktedir.

Yaşar, öğretilerde ileri sürülen “*hukuka uyan şirketlerin bulunmadığı, onun yerine hukuka farklı derecelerde uymayan şirketlerin var olduğu*” düşüncesinden hareketle, şirketlerde hukuka uygunluğun sağlanması için geçmişe yönelik yapılan “denetim”lerin yeterli olmadığını, şirketlerin iç yapılarında hukuka uygunluğu sağlamaya yönelik önlemler almaları gerektiğini belirtmekte, bunun ise şirketlerin iç yapılarında *Uyum* olarak Türkçeleştirdiği *Compliance*'in sağlanması ile mümkün olduğunu ifade etmektedir.

Toplam üç bölüm ve on iki paragraftan oluşan eserde *Yaşar*, öncelikle *Uyum* kavramını tanımlamakta, ilgili kavramlar ile karşılaştırmakta, tarihsel gelişimini incelemekte, ABD, Alman ve İsviçre hukuk sistemlerinde anonim şirketlerde *Uyum* yükümlülüğünün hukuki dayanaklarını analiz ederek Türk hukukunda da anonim şirketler

bakımından geçerli olduğunu tespit etmekte, özellikle borsa şirketlerinde oluşturulması gereken *Uyum* sistemlerinin nasıl olması gerektiği ile *Uyum*

yükümlülüğünün yerine getirilmemesi nedeniyle doğabilecek sorumluluğu açıklamaktadır.

Yaşar, *Uyum*'u, bir bütün olarak hem hukuka uygunluğu hem de şirketin, organlarının ve çalışanlarının tümünün, yürürlükte bulunan tüm mevzuata ve şirket içi düzenlemelere uygun iş ve işlemlerde bulunmaları ile şirket içinde alınan bunu sağlamaya yönelik önlemleri kapsayacak şekilde tanımlamaktadır. *Yaşar*, *Uyum* kavramının etik ilkelere uygunluğu da kapsayacak şekilde geniş olarak tanımlandığını da belirtmektedir.

Yaşar, *Uyum*'un Türk hukukuna yabancı olmadığını, ilk olarak 2000 yılında “Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” ile “uyum görevlisi” kavramının Türk mevzuatına girdiğini, günümüzde yürürlükte olan “Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülükler Uyum Programı Hakkında Yönetmelik” dolayısıyla bankalara, sermaye piyasası aracı kurumlarına, sigorta ve emeklilik şirketlerine “suç gelirlerinin aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik olarak” (m. 3/1, 1) ilgili Kanun ve ikincil mevzuata uyumun sağlanması amacıyla “uyum programı” hazırlama ve “uyum görevlisi” atama yükümlülüğü getirildiğini (m. 16, 3/1, 1 ve h; m. 4 ve 5), “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik” (m. 14/1, 18/1) ve “Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik”te (m. 10/1, c) “uyum kontrollerinin” düzenlendiğini, ayrıca farklı düzenlemelerde de *Uyum*'un yansımalarının bulunduğu tespit etmektedir.

Yaşar, anonim şirketlerde *Uyum* için gerekli sistemi kurma ve *Uyum*'u sağlama yükümlülüğünün Amerikan, Alman ve İsviçre hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da yönetim kurulu üzerinde olduğu sonucuna varmakta, bu yükümlülüğün pozitif hukuktaki dayanağı olarak ise Türk Ticaret Kanunu'nda yönetim kurulu için öngörülen “üst gözetim görevi” (m. 375/1, e) başta olmak üzere

şirketi “yönetme” görevi (m. 365, 375) ve “özen yükümlülüğü”nü (m. 369) belirtmektedir.

Şirketin yapısı büyüyüp karmaşık bir hal aldıça, yönetim kurulu üyelerinden beklenen özen derecesinin de arttığını belirten *Yaşar*, özellikle borsa şirketlerinde yönetim kurulunun *Uyum* yükümlülüğünün bu nedenle ağırlaştığını ve yönetim kurulunun bu şirketlerde kapsamlı bir *Uyum yönetim sistemini* (UYS) hayata geçirmesi gerektiğini savunmakta, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde ise yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun söz konusu olabileceği farklı ihtimalleri değerlendirmektedir.

“Alman Kurumsal Yönetim Kodeksi” (DCGK) ve İsviçre “Kurumsal Yönetim İçin En İyi Uygulama Kodu”nda (SCBP) yönetim organının *Uyum* yükümlülüğünün vurgulandığını belirten *Yaşar*, Türk mevzuatında II-17.1 sayılı “Kurumsal Yönetim Tebliği” ekinde yer alan “Kurumsal Yönetim İlkeleri”nde bu yönde bir düzenlemenin olmadığına dikkat çekmektedir. Ayrıca anılan “Kurumsal Yönetim İlkeleri”nde borsa şirketlerinin kurumsal yönetim komitesi oluşturması zorunlu olmasına (Nr. 4.5.1, Tebliğ m. 5/1) rağmen *Uyum* için bir birimin kurulma zorunluluğunun

getirilmemiş olmasını da bir eksiklik olarak değerlendirmektedir.

Günümüzde ABD’de *Uyum* sistemi olmayan şirketin yok denecek kadar az olduğu, Almanya’da ise büyük ölçekli şirketlerin neredeyse tamamı ve orta ölçekli şirketlerin çoğunluğunun *Uyum yönetim sistemi* oluşturduğunu ifade eden *Yaşar*, Türk şirketlerinin de uluslararası piyasalarda rekabet gücünü haiz, etkin ve güvenilir aktörler olabilmeleri için buna ihtiyaç duyduğuna işaret etmektedir. *Yaşar* eserinde ayrıca, özellikle sermaye piyasası hukuku çerçevesinde *Uyum*’a ilişkin düzenlemelerin yapılması gerektiğini de vurgulamaktadır.

Yaşar’ın anonim şirketler bağlamında ele aldığı “*Uyum*”un, günümüzde hakimiyet alanlarını her geçen gün ve yer yer devlet egemenliklerini tehdit edecek düzeyde genişleten çok uluslu şirketler başta olmak üzere ticari hayatın özellikle büyük aktörleri için vazgeçilmez bir kavram halini alacağını öngörmek ve bu çalışmanın etki değerinin yüksek olacağını, ülkemiz açısından konuyu ele alacak yeni çalışmalara rehberlik edeceğini söylemek mümkündür.